

ПРОГНОЗУВАННЯ ПОДАТКОВИХ НАДХОДЖЕНЬ У БЮДЖЕТ УКРАЇНИ

Анотація. Подано методику кореляційно-регресійного аналізу прогнозування податкових надходжень до Зведеного бюджету України з урахуванням тенденцій зміни валового внутрішнього продукту (ВВП).

Аннотация. Представлена методика корреляционно-регрессионного анализа прогнозирования налоговых поступлений в Сводный бюджет Украины с учетом тенденций изменения валового внутреннего продукта (ВВП).

Annotation. The technique of correlation-regression analysis for predicting tax revenues in the consolidated budget of Ukraine in view of changing trends in gross domestic product (GDP) has been presented.

Ключові слова: кореляційно-регресійний аналіз, валовий внутрішній продукт, податок на додану вартість, податок на прибуток підприємств, податок з доходів фізичних осіб, прогнозування податкових надходжень.

Відмінною рисою податкової системи періоду ринкової трансформації економічних відносин в Україні є її тісний взаємозв'язок з економікою та її структурою, цільовою орієнтацією. Відповідність податкової системи держави прийнятим у суспільстві соціально-економічним пріоритетам вкрай важлива при формуванні сприятливого середовища для розвитку країни.

Одним із шляхів розвитку податкової системи є використання методик прогнозування податкових надходжень.

Прогноз податкових надходжень впливає на динаміку та ефективність розвитку галузевої та територіальної структури економіки, вдосконалення податкової політики, забезпечення раціонального використання матеріальних, трудових і фінансових ресурсів, рівень доходів і ступінь соціальної захищеності населення.

У своїх працях вже почали вивчати теоретичні та практичні аспекти даної проблеми Вітлінський В. В. [1], Іщук О. Р. [2], Іванов Ю. Б. [3], Сибірянська Ю. В. [4]. Але слід зазначити, що прогнозуванню обсягів податкових надходжень з урахуванням тенденції розвитку економіки держави приділяється недостатньо уваги.

У вітчизняній економічній літературі майже відсутні роботи, в яких висвітлюється методика прогнозування податкових надходжень до Зведеного бюджету України в контексті наявних передумов щодо реалізації державної податкової та бюджетної політики, що свідчить про необхідність дослідження цієї науково-теоретичної проблеми.

Метою статті є прогнозування податкових надходжень у Зведений бюджет України з урахуванням такого впливового фактора, як валовий внутрішній продукт, використовуючи методику кореляційно-регресійного аналізу.

Прогнозування податкових надходжень вимагає детального обліку та аналізу результатів і перспектив соціально-економічного розвитку країни та окремих її регіонів.

Основними проблемами в цій сфері є невідповідність застосовуваних методик прогнозування сучасним вимогам розвитку національної економіки, відсутність єдиної методики розрахунку прогнозу податкових надходжень.

Кількісні показники податкових надходжень, на основі яких визначаються завдання з надходження доходів бюджету, до цих пір не є офіційними, вони відіграють у бюджетному процесі лише розрахунково-довідкову роль, що знижує легітимність податкового прогнозування. Виникає необхідність удосконалення методики оцінки прогнозованих податкових надходжень з урахуванням рівня та тенденцій соціально-економічного розвитку країни та збирання податків, тобто результатів податкового адміністрування.

Прогноз – вихідна передумова податкового планування, у процесі якого вирішуються в основному тактичні завдання управління податковими надходженнями [5].

Прогнозування податкових надходжень у бюджет України за допомогою методу кореляційно-регресійного аналізу включає такі кроки:

1. Виявлення факторної і результативної ознаки.

Результативною ознакою виступає прогнозна величина податкових надходжень (ПН), факторною, яка впливає на значення результативної ознаки, – прогнозоване значення валового внутрішнього продукту (ВВП).

2. Установлення зв'язку між ознаками.

Не викликає сумніву, що сума податкових надходжень збільшується зі зростанням обсягу валового регіонального продукту в прямо пропорційній залежності, тобто рівняння регресії має вигляд:

$$ПН = a + ВВП_k, \quad (1)$$

де ПН – прогнозована величина податкових надходжень за видом податку;

a і b – коефіцієнти регресії;

k – прогнозований період;

ВВП_k – прогнозоване значення валового внутрішнього продукту у k-му прогнозованому періоді.

Коефіцієнти регресії a і b розраховуються за такими формулами:

$$a = \overline{ПН} - b\overline{ВВП}; \quad (2)$$

$$b = \frac{\sum_{i=1}^n (ВВП - \overline{ВВП})(ПН - \overline{ПН})}{\sum_{i=1}^n (ВВП - \overline{ВВП})^2}, \quad (3)$$

де n – кількість значень вимірюваних величин;

$\overline{ПН}$ – середнє значення податкових надходжень за видом податку;

$\overline{ВВП}$ – середнє значення внутрішнього валового продукту.

3. Розрахунок коефіцієнта кореляції.

Коефіцієнт кореляції визначає тісноту зв'язку між сумою податкових надходжень і обсягом валового внутрішнього продукту і обчислюється за формулою:

$$r = \frac{\sum_{i=1}^n (ВВП - \overline{ВВП})(ПН - \overline{ПН})}{\sqrt{\sum_{i=1}^n (ВВП - \overline{ВВП})^2 \sum_{i=1}^n (ПН - \overline{ПН})^2}}. \quad (4)$$

4. На заключному етапі проводиться аналіз отриманих прогнозних величин.

Як вихідну інформацію для реалізації кореляційно-регресійного аналізу використаємо показники виконання бюджету України за 2006 – 2011 роки, а саме: податкові надходження (податок на додану вартість, податок на прибуток підприємств та податок з доходів фізичних осіб) [6], показники валового внутрішнього продукту за 2006 – 2011 роки та прогнозні показники валового внутрішнього продукту за 2012, 2013 роки [7] (табл. 1).

Таблиця 1

Значення ВВП та податків України за 2006 – 2011 роки

Показник	Значення, млрд грн					
	2006 р.	2007 р.	2008 р.	2009 р.	2010 р.	2011 р.
1	2	3	4	5	6	7
ВВП	544,2	720,7	948,1	913,3	1082,6	1314,0
Податок на додану вартість	50,396	59,382	92,082	84,596	86,315	130,093

Закінчення табл. 1

1	2	3	4	5	6	7
Податок на прибуток підприємств	26,172	34,407	47,856	33,048	40,359	55,097
Податок з доходів фізичних осіб	22,791	34,782	45,895	44,485	51,029	60,224

Прогнозний показник валового внутрішнього продукту (ВВП) у 2012 році складає 1 475,5 млрд грн, а у 2013 році – 1 691,7 млрд грн.

Розрахунок прогнозу зроблено за такими видами податків, що перераховуються за Податковим кодексом України до державного бюджету: податок на додану вартість, податок на прибуток, податок з доходів фізичних осіб.

Рівняння (1), побудоване за значеннями валового внутрішнього продукту та сумами податку на додану вартість, які надійшли у бюджет країни, має такий вигляд:

$$ПН = -8,1067 + 0,0998 \cdot ВВПк. \quad (5)$$

Використовуючи отриману формулу і відомі дані за значеннями ВВП та суми податку на прибуток підприємств, отримуємо:

$$ПН = 7,6154 + 0,0346 \cdot ВВПк, \quad (6)$$

Використовуючи рівняння (1) і значення ВВП та суми податку з доходів фізичних осіб, отримуємо:

$$ПН = -0,8534 + 0,0478 \cdot ВВПк, \quad (7)$$

Розраховані прогнозні значення податкових надходжень у Зведений бюджет України наведені в табл. 2.

Таблиця 2

Прогноз податкових надходжень у бюджет на 2012 – 2013 рр.

Податок	Коефіцієнт кореляції	Факт	Прогноз, млрд грн		
		2011 р.	2011 р.	2012 р.	2013 р.

Податок на додану вартість	0,96	130,093	123,107	139,234	160,823
Податок на прибуток підприємств	0,88	55,097	53,117	58,709	66,196
Податок з доходів фізичних осіб	0,99	60,224	62,035	69,764	80,111

Відхилення прогнозних значень від фактичних за 2011 рік складає за податками: на додану вартість – 5,7 %, на прибуток підприємств – 3,7 %, з доходів фізичних осіб – 2,9 %.

Отже, метод кореляційно-регресійного аналізу дозволяє отримати достатньо точні прогнозні показники. Запропонований підхід з прогнозування податкових надходжень збільшує зацікавленість органів місцевого самоврядування у збиранні податків та скорочення недоїмки завдяки тому, що методика спрямована на максимально можливу мобілізацію поточних та прогнозних платежів у бюджет, що, у свою чергу, передбачає відмову від надання необґрунтованих податкових пільг. Ця методика базується на показнику потенційного значення ВВП, але можливий вибір й іншого показника. Проте цей вибір ускладнюється відсутністю достовірної статистики місцевої бази (дані часто виявляються неточними або взагалі не існують).

Наук. керівн. Кондусова Л. Ф.

Література: 1. Вітлінський В. В. Моделювання економіки : навч. посібн. / Вітлінський В. В. – К. : КНЕУ, 2003. – 407 с. 2. Іщук О. Р. Економетричне прогнозування процесу надходження податків та зборів : монографія / О. Р. Іщук, Т. М. Кацюбка. – Тернопіль, 2002. – 94 с. 3. Проблеми податкового регулювання і планування податкових платежів : наук. вид. / Ю. Б. Іванов, О. М. Тищенко, К. В. Давискіба та ін. – Х. : ХНЕУ, 2006. – 240 с. 4. Сибірянська Ю. В. Управління доходами бюджету та напрямки його вдосконалення в Україні : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.08 / Ю. В. Сибірянська ; Держ. вищ. навч. закл. "Київ. нац. екон. ун-т ім. В. Гетьмана". – К., 2009. – 20 с. 5. Кокин А. С. Применение корреляционно-регрессионного анализа в прогнозировании налоговых поступлений в бюджет субъекта федерации / А. С. Кокин, А. В. Едронов // Весник Нижегородского университета им. Н. И. Лобачевского. – 2010. – № 2(1). – С. 233–241. 6. Сайт міністерства фінансів України. – Режим доступу : <http://www.minfin.gov.ua/>. 7. Сайт Державного комітету статистики України. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>.